

tur inde lentum flumen, ad cujus ripam Borealem P. M. ab mari v *Villa Majana* occurrit: supra quam sub Majella *Prætorium* est opidum: juxta id *arx montis Plani*; supraque fontem Lenti amnis *castellum Menale*; infra in mediterraneis aliud *Bucianicum*. In Borealiore Lenti ripa sub Majella cœnobium est amplissimum cum *fano D. Liberatoris*, ubi antiquissima quædam servantur volumina, Langbardicis litteris exarata.

Fanum D. Liberatoris.

Hinc tum *Sulmo* civitas est. Appellationis origo ab *Solymo Phrygio*, *Æneæ comite*: Ovidius lib. IV *Fastorum*:

*Hujus erat Solymus, Phrygia comes unus ab Ida,
A quo Sulmonis mœnia nomen habent;
Sulmonis gelidi, patriæ, Germanice, nostræ:
Me miserum Scythico quam procul illa solo est.*

Sic *Silius* de bello Pœnico libro IX:

*Huic domus & gemini fuerant Sulmone relicti
Matris in uberibus nati, Mancinus & una
Nomine Rbetæo Solymus: nam Dardana origo,
Et Phrygio genus à proavo, qui sceptrâ secutus
Æneæ clarâ muris fundaverat urbem;
Ex sese dictam Solymon; celebrata colonis
Mox Italî paulatim attrito nomine Sulmo.*

Hodie *Sulmona* est, teste *Leandro*. Urbs est pulchritudine loci, frequentia populi, & aquarum abundantia in primis nobilis. Mentionem ejus sæpe faciunt cum alii, tum *Livius*, præcipue lib. XXVI. *Sulmonenses* *Plinio* noti. *Ovidii* patria, ipso teste lib. IIII *Trist.* Eleg. X:

*Sulmo mihi patria est, gelidis uberrimus undis,
Millia qui novies distat ab urbe decem.*

Inde, quia *Sulmo* in *Pelignis* erat, eleganter *Martialis* I *Epig.*

*Nasone Peligni sonant. Et alibi ipse alumnus:
Mantua Virgilio gaudet, Verona Catullo,
Pelignæ gentis gloria dicor ego.*

Quem sua libertas ad honesta coegerat arma:

Quum timuit socias anxia Roma manus.

Atque aliquis spectans hospes Sulmonis aquosi

Mœnia: quæ campi jugera pauca tenent:

Quæ tantum, dicet, potuistis ferre poetam;

Quantulacunque estis vos, ego magna voco.

Episcopum habet, qui *Valvensis* dicitur, quod *Sulmonensis* ager cum partè quoque vicinorum *Valva* nominetur. Nobiles ibi sunt familiæ, non paucæ: quæ vulgo, *Amonæ*, d' *Aristotile*, de *Canibus*, de *Capitè*, *Capugrasi*, *Columbino*, de *Corbo*, de *Martino*, de *Matteis*, *Meliorati*, *Merlino*, *Quadraro*, de *Rinaldo*, *Russo*, *Sardo*; de *Sanira*, de *lo Tinto*, & aliæ. Iuxta flumen quod *Sulmone* provolvitur, oppidum est *Pratula*. Sequitur aliud *Populum*, oppidum perhonestum, prope quod *Aternus* ligneo ponte transitur: ubi *arx* utramque fluminis ripam supra modum munit. Ibidem pons fuisse videtur tribus à *Corfinio* P. M. de quo *Cæsar* libro I *bell. civil.* cujusque mentio apud *Lucanum* libro II. Incedenti per planiciem tribus à *Populo* P. M. occurrunt veteris *Corfinii* vestigia, quæ nunc *Campi de S. Pelino*. Scribit ad *Orte-*
Italia.

Pratula.
Populum.

Corfinia.

lium *Celsus Cittadinus*, *Corfinii* nihil hodie remanere, quam vicum cum ecclesia & paucis domibus, vulgoque appellari *S. Petino*. Ingentium ædificiorum ruinas passim ibi cerni, addit *Leander*. A populo dein, si *Majellam* versus pergas, *Tocum*, *Cantalupum*, *Lucus*, *Turris*, *Carmanicum*, *Arx Morisii*, *Cusanum*. Edito in colle ab mari VI P. M. urbs est *Archiepiscopalis*, quæ vulgo *Chieti*, vel *Civita di Chieti*, olim *Teatea*. Ur-
Chieti.
bem hanc à *Pipino Caroli Magni* patre ever-
sam legimus, quod rebus Langbardicis perpetuo studisset; restauratam vero postea adeo *Normannis* ob amœnitatem loci placuisse, ut sedem hic potissimum collocarent.

Vestinis confinales signare solent *Geographi* ex *Ptolemæi* tabulis aliisque scriptoribus à septentrione *Pelignos*, ab ortu *Samnites* specialitè sumtos; qua meridies est, *Campaniæ* *Latii*que populos; qua occidens, *Præcutinos*, *Marfos*, & *Sabinos*. Fecit autem, ut semel hoc dicam, eorum vicinitas, ut loca, quæ *Vestinorum*, ab auctoribus nunc *Sabinis*, nunc *Campanis*, nunc aliis adscribantur; quemadmodum patebit in *Amiterno*, *Pinna*, *Angelo*: & hinc *Vestinorum* designatio nonnullius esse solet difficultatis. Fuit apud eos olim *Amiternum*, nunc maximarum ædium ruinis horridus locus. Hinc *Amiterni* *Plinio*, sic dicti, quod circum *Aternum* flumen habitarent. A *Sp. Consule* quondam expugnatam, cæsis *Samnitum* *CCCCCCCC*, captisque *CCCCCCCCCCCC*, auctor est *Livius* lib. X: qui & *Amiternos* cum *Vmbris*, *Nursinis* & *Reatinis*, *L. Scipioni* in *Africam* ituro *militaria* suppeditasse auxilia commemorat. Ortu suo nobilitarunt cum alii, tum *Sallustius Crispus* & *Victorinus*, martyr sub *Nerone*, urbis *Episcopus*. *Amiternum agrum* ejusque *Napos* celebrat *Martialis* in *Apophoretis*:

Nos Amiternus ager felicibus educat hortis:

Nursinas poteris parcius esse rapas.

Quinto ab *Amiterni* ruderibus lapide, alto in monte jacet *Episcopalis* urbs *Aquila*, nunc hujus tractus caput, ab *Sulmone* XXX P. M. versus *Apenninum* sita. Natam volunt ex *Amiterni* ruinis & *Forconii*, quod P. M. VI I I hinc aberat. altero latere contra *Amiternum*, versus *Piscariam* amnem, qui locus nunc quoque magna operum fundamenta ex lapide quadrato habet, appellatur *Forconum*. Condidisse autem perhibent *Aquilam* *Langbardos*; *Karolum* inde *Martellum*, vel, ut aliis placet, *Fridericum II Imperatorem* mœnibus cinxisse, muniisseque; colonis civium jure, & civitati *Aquila* nomine adsignato. Ea autem brevi maximis incrementis ita auxit, ut civitatum reliquarum principatum in hac regione facile nunc obtineat. Ab *Ludovico Montorio Comite* aliquamdiu fuit possessa sub auspiciis *Ferrandi Aragonum* regis. Hodie in ditione est *Philippi Regis Hispaniarum*. De ejus conditione, primordio, nominis
F f f ratione,

Aquila.